

Türkiye’de Terör Olgusu ve Mücadelesine Yönelik Stratejik Yaklaşımlar

Can Kırdök*

ORCID: 0000-0002-8210-2136

Öz

Türkiye tarih boyunca terör örgütlerinin saldırılarına maruz kalmıştır.1984 tarihinde fiili olarak başlayan PKK terörüne sahne olmuştur. Bu makalede PKK terörünün yanı sıra, var olmuş terör örgütleri ana hatlarıyla ele alınıp bilhassa PKK terörüyle mücadele yöntemleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Özellikle Türkiye’nin Güneydoğu bölgesinde yaşanan olaylar bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı (ağalık sistemi, çok çocukluluk, eğitim durumundaki yetersizlik vs.), demografik yapısı, coğrafi yapısı (sınır bölgesi olma ve dağlık olması vs.), vb. hususlar terör örgütleri için kaçınılmaz bir zemin oluşturmuş ve terör olaylarına neden olmuştur. Türkiye’nin özellikle jeopolitik ve jeostratejik konumu çevresinde bulunan komşuları ve hasım olan düşmanları bağlamında tarih boyunca saldırılara maruz bırakılmış ve özellikle bölgede bulunan söz konusu belli başlı etmenler kullanılma politikasına dönüşmüştür. Bu makale konuyla alakalı eserlerin literatür taranmasıyla ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Terör, Güneydoğu, Örgüt, Terörizm

Gönderme Tarihi:29/12/2019

Kabul Tarihi:20/03/2020

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler Bölümü,
E-Mail:cankirdok@hotmail.com

Approaches to Terror Fact and to Fighting Against It in Turkey

Can Kırdök

ORCID: 0000-0002-8210-2136

Abstract

Turkey has exposed to (suffered from) attacks by terrorist organizations throughout history. It has witnessed PKK (“The Kurdistan Workers’ Party” in English; and “Partiya Karkerên Kurdistanê” in Kurdish) terrorism which began actually (de facto) in 1984. In this article, we will address the existed terrorist organizations with main lines, as well as PKK terrorism, and will try to present fighting methods against PKK terrorism, in particular. Specially, events which happened in Southeastern region in Turkey and matters such as economic, social and cultural structure of the region (landlordship/aghastship system, multi-child families/philoprogenitiveness and inadequate in educational status and so on), demographic structure, geographic structure (being border/frontier region and mountainous and so forth) and etc., formed an inevitable basis for terrorist organizations and caused to terrorist incidents. Particularly, in the context of the neighbours which are located around geopolitical and geostrategical location of Turkey and its enemies, Turkey has subjected to attacks throughout history and the said certain factors in the region have turned into policy of putting upon by (being used), in particular. This article was presented by literature review upon the relevant works to the issue.

Keywords: Terror, Southeastern, Organization, Terrorism

Received Date: 29/12/2019

Accepted Date: 20/03/2020

Стратегические подходы к борьбе с террористическими случаями в Турции

Резюме

Турция на протяжении всей истории подвергалась нападениям террористических организаций. В 1989 году перешла к делу террористическая организация РКК. В этой статье, помимо терроризма РКК, будут рассматриваться в целом существующие террористические организации, а также будут представлены методы борьбы с терроризмом РКК. В частности, события произошедшие в юго-восточном регионе Турции затронули экономическую, социальную и культурную, демографическую, географической структуры и так далее, эти проблемы создали неизбежную почву для террористических организаций и стали причиной террористических актов. Эта статья была выдвинута литературным обзором работ, связанных с этой темой

Ключевые слова: Террор, Юго-Восточная область, организация, Терроризм.

Получено: 29/12/2019

Принято: 20/03/2020

Giriş

Terörizmin üzerine yapılan çalışmalar da karşımıza çıkan en büyük sorun terörizmin ortak bir tanımlaması üzerine mutabık kalınmamasıdır. Bunun sebebi terörist olgusunun tam olarak algılanamaması ve her toplumda farklı adlandırılmasıdır. Örneğin bir ülke için terörist olan kişi diğer ülke için” özgürlük savaşçısı” olabilmektedir.¹ Devletlerin bunun yanında ayrı siyasal, ekonomik, jeopolitik, jeostratejik planları oldukları için her ülke farklı bir terör tanımı yapmaktadır bu da terörizmle mücadelede zorluk çıkarmaktadır.

Terörizm ise yasadışı siyasi ve stratejik bir amacı gerçekleştirmek için, planlı ve bilinçli bir şekilde, masum insanlar üzerinden, asıl hedef durumundaki daha büyük ve güçlü kitlelere ve kurumlara yönelik olarak, doğrudan ve ya dolaylı şiddet kullanılması, şiddet kullanma tehdidinde ve sair baskılarda bulunulmasıdır.² Soğuk savaş döneminde devlet kontrolünde olan terör örgütlerin iki kutuplu bulunan dünyada Sovyet bloğunun çöküşü ile terör örgütleri devlet kontrolünden çıkmış ve mücadelede karmaşık bir boyuta erişmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 yılında Amerika’ya yapılan saldırılar sonrasında terörizm ve terör örgütleri uluslararası ve küresel bir boyut kazanmıştır. Sol ideolojiden sonra etnik bir yapıya bürünen terör örgütleri son zamanlarda dini motifli terör örgütlerine dönüşmüştür. Türkiye’de terörizm 1970’li yıllarda sol tabandan destek bulmuştur. Buna binaen sağ ideolojide olanlar karşıt güç olarak yerini almış ve ardından bölücü terör örgütleri ile dini motifli terör örgütleri faaliyet de göstermiştir. Bu çalışmada ayrıca sağ terör örgütleri ele alınmış ve yine çalışmada sol terör örgütü PKK’da ayrıca incelenmiştir. Türkiye’de çeşitli etnik, sol, dini motifli terör örgütlerine sahne olmuş ve hala olmaya devam etmektedir. Türkiye de genelde sağ ve sol temelli ideolojik terör örgütleri olarak ayrılan bu yapılardan sağ ideoloji temelli teröre: Hizbullah, İBDA- C, TİT sol örgütlere ise PKK, DHKP-C, MLKP, TİKKO vs. örnek verilebilir. Zaman zaman hepsi Türkiye gündemini meşgul etse de bazı örgütler aktif eylemlerine devam etmese de özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesini yıllardır meşgul ve rahatsız eden PKK terörü aktif olarak bölücü faaliyetlerini devam ettirmektedir.

¹ Filiz Katman- İsmail Karaman, “Terörizmle Mücadelede Uluslararası Polis İşbirliği”, *Social Science Studies Journal*, 5, 50 (2019): 6703.

² Jean Servier , *Le Terorisme*. paris: PressesUniversitairesde France, 1979.

Terör ve Terörizm

Öncelikle terörizmin kelime etimolojisine bakacak olursak; terör (terror-terrorizm) kelimesi Latince den gelmiştir. Kelime anlamı “korkudan titreme” veya “titremeye sebep olma”dır.³ Terör kelimesinin, bugünkü anlamda, ilk defa Fransa’da, Fransız Devrimi’nden sonra kullanıldığında herkes hemfikirdir. Devrimden sonra 1793 Mart’ından 1794 Temmuz’una kadar süren dönem “terör rejimi” veya “terör dönemi” olarak adlandırılmıştır. Türkiye’de yıllarca teröre karşılık olarak sadece “anarşi” kelimesi kullanılmış, son yıllarda bu kelime terk edilerek terör denilmeye başlanmıştır. Halk dilinde teröristlere verilen ad ise uzun süre anarşist olmuştur. Bir diğer tanımda ise terörizm: yasadışı siyasi ve stratejik bir amacı gerçekleştirmek için, planlı ve bilinçli bir şekilde, masum insanlar üzerinden, asıl hedef durumundaki daha büyük ve güçlü kitlelere ve kurumlara yönelik olarak, doğrudan ve ya dolaylı şiddet kullanılması, şiddet kullanma tehdidinde veya sair baskılarda bulunulmasıdır.⁴

Sulhi Dönmezer’e göre, terörizm,

“...şiddetin, sosyal, ulusal, ırki, dinsel fesat çıkarıcı ve diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaş, tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılmasıdır...”⁵

Görüldüğü gibi birden çok terör ve terörizm tanımı mevcuttur ve tarih boyunca yaşanmış türlü terör ve terörizm faaliyetlerini tek bir tanıma sığdırmak çok zordur. Yaygın bir yanlış olan bir başka görüş ise terörizmin sırf belirli ideolojilerde veya siyasi görüşlerde yeri bulunan bir yöntem olarak algılanması veya takdim edilmesidir. Özellikle son zamanlarda terörist hareketlerin genellikle sol hüviyetli olmasından dolayı terörizmin sadece Marksizm-Leninizm metodu olduğu söylenmektedir. Oysa terörizm yalnızca belli bir ideolojiye veya gruba has değildir. Sağ ve sol fraksiyonlu olabilir. Çalışmada ana hatlarıyla yer verilen tüm tanımlamalarda ortak olan temel kavram, terörizmin şiddet kullanmayı ihtiva etmesidir. Terörizm, son yıllarda öne çıksa da şiddetin tarihi çok öncelere dayanmaktadır. İnsanlık tarihinden bu yana her dönem şiddet var olmuştur ve var olmaya devam etmektedir. Amaç özellikle siyasi bir amaç olup toplumda ses getirip dikkat çekmektir terörist bu yöntemle toplumda korku ve

³ Şükrü Alpaslan, *Hukuk ve Kriminoloji Açısından Tedhişçilik*, İstanbul: Venüs Ofset Matbaacılık, 1983.

⁴ Osman Metin Öztürk, *Uluslararası Terörizm Ve Dış Politika*, Ankara: Biltek Yayınları, 2002.

⁵ Sulhi Dönmezer, *Her Yönüyle Tedhş, Son Havadis*, 1977.

dehşet yaratır

Türkiye’de Bulunan Sağ İdeoloji Temelli Örgütlere Örnekler

- 1) Hizbullah
- 2) İBDA-C

Hizbullah: Yapılanması, Stratejisi ve Faaliyetleri

İkinci dünya savaşından sonra batılı ülkeler Sovyet yayılmacılığının önünü kesmek için ve karşı politikalar üretmek için dinsel grupları destekleme faaliyetlerine gitmişlerdir. Sovyetler Birliği’nin yıkılmasıyla bu dinsel gruplar, İran İslam Devrimi’nden de etkilenecek şekilde siyasi örgütlenmeye gitmişlerdir.

Hizb, aynı görüşü paylaşan, yaptıkları bir olan, küme ve topluluk anlamına gelmektedir, Hizbullah kelimesi Allah’ın yolu, Allah’ın taraftarları, Allah’ın safında yer alanlar gibi anlamı taşımaktadır. Diyarbakır’da Abdulvahap Ekincinin kitap evinde toplanan Ahmet Tufan, M. Fidan Güngör, Hüseyin Velioğlu ve Veysi Kaykaç Hizbullah’ı düşüncenin temellerini atmışlardır. Daha sonra fikri ayrılıklar yaşamışlardır ve M. Fidan Güngör menzil grubu kurmuş ardından 1982’de Hüseyin Velioğlu ayrılarak İlim grubunu kurmuştur.⁶ Amaçları var olan düzeni silah ve şiddetle yıkıp yerine şeraite uygun bir İslam Devleti kurmaktır. Üç aşamalı bir yöntem belirlemişlerdir;

- 1) **Tebliğ:** Bu aşama en önemlisi olup insanları kendi saflarına çekmeye çalışmışlardır
- 2) **Cemaat:** Tebliğ yoluyla cemaate katılan topluluğun genel ismidir.
- 3) **Cihat dönemi:** Hizbullah terminolojide cihat kavramı belirli bir güze ulaştıktan sonra içinde bulunulan otoriteye karşı silahlı bir başkaldırı olarak bilinmektedir.

Örgütün gelir kaynakları: vatandaşlardan zorla ya da isteğe bağlı toplanan zekâtlar, değişik kitap, kaset vb. satımıyla elde edilen gelirler, örgüt mensuplarının gelirlerinden alınan %10’luk kesintiler, örgüt adına ekim ve dikim arazilerinden elde edilen gelirlerdir. Hizbullah İlim gurubuna yapılan bir operasyonda ele geçirilen veriler sonrasında polis, örgütün eylemlerini kontrol altına almayı başarmış olup 17 Ocak 2000

⁶ İhsan Bal- Süleyman Özeren, *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*, Ankara: Usak Yayınları, 2010, 83.

tarihinde İstanbul'da yapılan bir operasyonda örgütün üs olarak kullandığı villayı tespit eden polis yaptığı operasyonla Hüseyin Velioglu'nu ölü, Cemal Tutar, Edip Gümüş'ü sağ olarak ele geçirmiştir.⁷ 2001 yılında Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okan'ı öldüren örgüt yeniden ses getirmiş ve 2003'ten sonra genel olarak eylemlerine devam etmemiş dernek faaliyetlerine yoğunlaşarak eleman kazanmaya çalışmışlardır.

İBDA-C: Esasları ve Terör Eylemleri

Necip Fazıl Kısakürek'in Büyük Doğu felsefesi ve esasları ile federatif bir İslami devleti kurmayı amaç edinmişlerdir.1989'da İstanbul ve Ankara'da yaptıkları yasadışı eylemlerle adlarından söz ettirmeye başlamışlardır. Örgütün lideri örgütün kumandan diye adlandırdıkları Salih İzzet Erdiş (Mirza Beyoğlu)'dur. Küçüklüğünde Necip Fazıl ile tanışmıştır ve ondan etkilenmiştir. Amaç olarak yüzyıllardır beklenen İslami Devlet özlemine son vermek istemiş bunu da kendisinin yapacağını öngörmüştür. Metoda olarak parti-cephe modelini esas almıştır. Yapılanma tekniği kendinden zuhur diyalektiğidir ki bunun gerekliliği de her Müslüman kendince belirlediği hedef için ayrı ayrı gruplaşabilir, faaliyet gösterebilir. Büyük Doğu ideolojisine uygun kimseden direktif almadan kendi grubu içinde eylemler gerçekleştirebilir. Grup İran yanlısı tüm grupları düşman olarak görür ve kendini ehlisünnet olarak nitelendirir. Çıkardıkları dergi ve kitaplarda sert bir tutum izleyen İBDA-C Türkiye'deki geleneksel dini gruplara ve liderlerine yönelik saldırgan bir tutum izlemişlerdir.

Örgütün ismindeki Büyük Doğu, Necip Fazılın 1940-1980 yılları arasında çıkarmış olduğu kitap ve dergiler ile benimsenen ideolojinin genel adıdır. Büyük Doğu'nun dokuz temel maddesi vardır bunlar;

- 1) Ruhçuluk
- 2) Keyfiyetçilik
- 3) Şahsiyetçilik
- 4) Ahlakçılık
- 5) Milliyetçilik
- 6) Sermaye ve Mülkiyette tedbircilik
- 7) Nizamcılık
- 8) Müdahalecilik
- 9) Cemiyetçilik

⁷ Gazetemanifesto, <https://gazetemanifesto.com/2016/17-ocak-2000-hizbullaha-yapilan-operasyonda-orgut-elebasi-huseyin-velioglu-olduruldu-16485/>, (15.12.2019).

Özetlemek gerekirse; İBDA-C, İstanbul'daki İngiliz Konsoloslugu ve iki sinagog bombalama olaylarını üstlenen, tehlike arz eden terörist bir örgüttür.⁸

Etnik Ayrılkçı Terör Örgütlerinin Ortaya Çıkış Nedenleri

“Etnik” kelimesinin kökeni Yunanca “ethnos” tur. Etnos ise topluluk, insanlar ya da halk gibi anlamlara gelmektedir. Bir başka tanımda ise “ethnos” ortak kökenden, akrabalıktan kaynaklanan kültürel birliğe işaret etmektedir. Buradaki köken vurgusu biyolojik olmaktan ziyade sosyolojiktir. Bundan dolayı Yunancada sadece kan bağına dayalı birliği ifade eden ve kabile anlamına gelen” genos” tan farklı bir anlam içermektedir.⁹ Etnik kimliği belirlemede dil ve din unsurları birlikte önem taşıyabilecekleri gibi, ayrı ayrı da önem ede sahip olabilmektedirler. Ancak genel olarak dil farklılığı olarakta görülebilmektedir.¹⁰ Ayrılkçı bir eylemin doğabilmesi için öncelikle halkın kendisini diğerlerinden farklı birtakım ortak değerlere sahip olduklarının farkına varmaları gerekir. Etnik ayrılkçı terör ya da her ne özellikte olursa olsun halk kendini ikinci sınıf olarak görmesi, farklı politikalara, imkanlara, eşitlik olgusunun olmadığı kanısına varmalarıyla terörün oluşması kaçınılmaz olmaktadır. Türkiye’de bu sorun sadece son zamanlarda değil Osmanlı’nın son dönemlerine kadar gitmektedir. O yıllarda “Kürt sorunu”, “şark meselesi”, “doğu sorunu” vs gibi dış destekli söylemlerle bir algı oluşturulmuş ve yaşanan gelişmeler PKK terörünün ortaya çıkmasını hızlandırmıştır.

Doğu ve Güney Doğu Anadolu’nun Koşulları

Coğrafi yapı

Teröre sahne olan bölge, Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin bir kısmını içermektedir. Doğu Anadolu’nun güneyi ile Güneydoğu Anadolu’nun doğu kesimlerini kapsar. Bölge rakım olarak deniz seviyesinin bir hayli üstünde olmakla beraber oldukça sarp ve kayalıklarda içerir. Sahanın engebeli ve dağlık olması bölgede parçalı konumlanma ve devlet hizmetlerinin götürülüşünü bir hayli zorlaştırmakta, eğitim dahi genelde taşımacılık sitemiyle gerçekleşmektedir. Bölgede görev yapan polis ve subaylar arasında bir söz vardır. “ Hakkari’yi bir masaya yatırıp ütölesen Türkiye

⁸ Acikerisim.baskent.edu.tr,

<http://acikerisim.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/1554/00132.pdf?sequence=3&is> (18.12.2019).

⁹ Erol Kurubaş, “Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet Ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki”, *Doğu Batı Dergisi*,(2008): 11-41.

¹⁰ Aydın Usta, ‘Etnik Şiddet Olgusu Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir Değerlendirme’, *Ankara Polis Bilimleri Dergisi*, (2009): 179-200.

kadar bir alan çıkar”¹¹ Bölgenin diğer bir konum önemi ise Orta Doğu coğrafyasına komşu olması, bu bağlamda dikkate alınması gereken diğer önemli bir husustur. Bölgenin dağlık arazi yapısı bölgede terörle mücadeleyi yer yer güçleştirmektedir. Bu durum terörle mücadele eden güvenlik kuvvetleri için sorun yaratmakla beraber yaşam alanı oluşturan teröristler için ise avantaj sağlamaktadır.

Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Doğu Anadolu'nun bir bölümüyle Güneydoğu Anadolu'da dikkat çeken en önemli husuların başında bölgede bulunan aşiret yapısının varlığıdır. Bu yapı arazi şartları ve yaşam koşulları sertleşen yerlerde bütünlük açısından daha barizdir. Örneğin Şanlıurfa'da bulunan bir aşiret ile Hakkari'de bulunan aşiret yapısı her ne kadar aynı gibi görünsede Şanlıurfa'da bulunan aşiret yapısı daha zayıftır. Daha çok mülkiyet tekeli belirten ağalık sistemi insanlar için birleştirici bir güç ve kuvvet olarak görülmektedir. Her aşiret bir reis ya da ağa, bey gibi liderleriyle temsil edilmektedir. Bu topluluk liderleri, görevi babadan oğula intikal ettirmek suretiyle yürütürler.¹²

Bölgenin dışı kapalı olma sebebiyle insanlar ağa, bey, yada reis olarak kabul ettikleri kişileri devlet ile kendileri arasında bir bağ, temsilci olarak görürler ve ihtiyaçlarını bu yolla giderirler. Bu sebeple toplumsal aracı görevi gören bu kişiler aşiret mensupları kişiler için otorite özelliği kazandırmıştır. Toplumsal kimliğin dinamizm kazandığı günümüzde, aşiret-kabile şuuru da güçlenmeye başlanmıştır.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde bir başka husus ise erkekler arasında sahip olunan eş sayısının aralarında bir güç göstergesi olarak görülmesidir. Evlilik çağına gelen bir kızın kiminle evleneceğine, eş seçimi gibi konulara aileler karar verir ve önemli olan güçlü bir erkeğin himayesine girmesi çok önemlidir. Bu sebeple genç yaştaki kızlar bazı erkeklerin sırf güçleri için iki ya da üçüncü eşleri olma durumuna girebilmektedir. Günümüzde bu olgu yüksek oranda azalmasına rağmen hala dağlık arazilerde varlığını sürdüren aşiret yapılarında ise bu oran yüksek boyutlardadır. Bölgede meydana gelen en büyük sosyal problemlerden biriside aile yapısıdır. Aileler genelde çok sayıda, baba ise bu aileyi ekonomik olarak devam ettirebilmek için bir hayli zayıftır. Bu sebeple yeterli ekonomik gücü hissedemeyen bireyler ki bu bireyler arasında özellikle ergenlik çağındaki bulunan bireyler farklı suçlara karışabilmekte, bu problem örgütün eleman devşirebilmesini kolaylaştırmıştır.

¹¹Osman Pamukoğlu, *Unutulanların Dışında Yeni Bir Şey Yok*, İstanbul: HarmoniYayıncılık, 2003.

¹²Orhan Türkdoğan, *Etnik Sosyoloji*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1998.

1984'ten itibaren Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan insanlar terör nedeniyle canlarını ve mallarını güvenceye almak için göç eden insanlarla yapılan anketin, ailelerdeki çocuk oranları şu şekildedir. Çocuk sayısı 4 (%7) , 5(%13), 6(%22.3), 7(%25.8), 8(%10,2), 9(%11.5), 10(%4.8). Bu rakamlar bölgede doğurganlık oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Çünkü bölgede 4 ve daha fazla çocukları olanlarının oranı %97.6 dır.¹³

Sosyo-Politik Nedenler

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonra kabul edilen 1961 anayasası ile sağlanan geniş özgürlük ortamı ve dünyada hüküm süren soğuk savaş ideolojileri çatışması yine Türkiye'de kabul görmeye başlayan Marksizm fikri özellikle gençler arasında zemin bulmuş olup Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden üniversiteye okumaya gelen gençlerin her türlü sorularına sistematik bir şekilde cevap vermiş ve taraftar kazanmaya başlamıştır.

1976 yılına kadar Türkiye genelinde gençlik tamamen politize olduğu ve yine o zamanlar çok sayıda grup ve dernek var olduğu için gençliğin büyük bir bölümü bu grup ve derneklerin etrafında toplanmıştı.¹⁴Ülkede var olan otorite boşluğundan sebeple bir çok gencin katledildiği bu ortam için herkes çareler üretmeye çalışıyordu. Bu noktada bunu bahane eden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun gençliği Kürtçülük propagandası ile eğitilmişlerdir. Başlangıçta Türk ve Kürt gençler beraber devrim için yola çıkmışlarsada daha sonra yol ayrımı gerçekleşmiş ve “Kürt Marksistler” artık bağımsız örgütlenmeye başlamışlardır.

1980 askeri yönetimiyle birlikte özellikle Türkiye Solunun üzerindeki baskıların artması, sol örgütlenmelerinde önemli ölçüde dağılmaya yol açarken PKK ve diğer sol örgütlere mensup bir çok kişi Avrupaya ve bir çok ülkeye kaçmış diğerleri cezaevlerine konulmuştur. Diyarbakır cezaevi, PKK'nın kadro zemininin gelişmesi için zemin hazırladı ve yeni devşirmelerin eğitiminde önemli rol almıştır. PKK merkez komitesi üyesi Kemal Pir'in “Kürdistan özgürlük mücadelesinin kalbi Diyarbakır'da, Diyarbakır'ın kalbi de zindanda atmaktadır.” ifadesi, PKK'luların yoğun olarak buldukları ceza evlerinin birer eğitim merkezi haline getirilmiş olduğunu göstermektedir.¹⁵ Büyük oranda 1984 yılına gelindeğinde Kürtçülük temelinde

¹³ Mustafa Aksoy, *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji*, İstanbul: ALFA Yayınları, 2000, 144.

¹⁴ Ahmet Aydın, *Kürtler, PKK ve A.Öcalan*, Ankara: Kiyap Yayınları, 1992, 41.

¹⁵ Emin Gürses, *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi, İRA-ETA-PK*, İstanbul : Bağlam Yayıncılık,1997, 85.

PKK'nın kadroları kısmen oluşturulmuş, yurtdışı bağlantıları tamamlanmış ve büyük ölçüde Güneydoğu Anadolu eylem için hazır hale getirilmiştir.

Sosyo-Kültürel Nedenler

Kültürel değişim sosyal yaşamda da birtakım değişimler meydana getirmekte birbirlerine paralellik göstermektedirler. Bu kültürel değişimler zamanla değişebilmekte çağımıza uygun bir hale gelebilmektedir. Ancak yaşanan bu değişim çok hızlı ve toplumun tümüne hitap etmeyecek şekilde gerçekleşirse sorunlar yaratabilmektedir. Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü çok önemlidir. Ancak ailelerin bu vazifelerini yerine getirememeleri şiddet yanlısı ve terörist gruplar için militan yetiştirmede önemli bir nokta oluşturmaktadır. Ailelerin toplumsal değer ve yargılara, mevcut anayasal düzene bağlı gençlik yetiştirememelerinin başka bir nedeni siyasal kutuplaşmanın artık ailelerin etkisini aşacak ölçüde yabancılaşmış gençler meydana getirmesidir. Aileden kalan bu boşluk şiddet yanlısı gruplar, siyasi dernekler, ideolojik kişiler tarafından doldurulmakta ve gençler kutuplaştırılmaktadır. Bölgenin kültürel yapısı ülkenin diğer bölgelerinden farksızdır. Halı, kilim motiflerine, düğünlerdeki gelenek görenekler, inanç yapıları birbiriyle paralellik göstermektedir. Kültürel değerlerde farklılıklarda yaşanmaktadır örneğin İran'a doğru yaklaştıkça Fars, Irak ve Suriye'ye doğru yaklaştıkça Arap toplumunun kültür özelliklerini de bulmak komşu olmaktan kaynaklanan kaçınılmaz bir sonuçtur.

Ekonomik Nedenler

Ekonomik sebepler insanları sadece geçim kaygısı olarak değil aynı zamanda psikolojik ve moral yönünden etkilemektedir. Özellikle ülkelerin bölgesel ekonomik dengesizlikleri terör odaklı gruplar için propaganda malzemesi olabilmekte okumamış, eğitim seviyesi yetersiz grupları manipüle etmede malzeme olarak kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Köylere, varoşlardan ve gecekondu semtlerinden gelen yoksul, yarı aç, çatışmacı, mutsuz ve ezilmiş ailelerin çocukları terör için en elverişli malzemeyi oluşturmaktadır. Kısaca sefalet ve baskı, terörü doğuran etkenlerdir.¹⁶

Eğitim Sistemi

Eğitim insanların, toplumların düşüncelerini köklü bir değişikliğe uğratabilecek etmenlerin en başında gelmektedir. Bugün ekilen ve yarın biçilecek olan fikirlerin işe

¹⁶ Pulat Yüksel Tacar, *Terör ve Demokrasi*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999, 51.

yarar olması için fikrin ekileceği toprak iyi seçilmelidir. Bir ülkede gençliğe ve onun fikirlerine verilen önem ve destek o ülkeninin geleceği hakkında fikirler verir.

Toplumların güven ve huzur, eğitimin her bakımdan bilimsel olmasına bağlıdır. Dolayısıyla eğitim ne kadar yeterli ve ne kadar yol gösterici olursa, bireyler o kadar mükemmel ve faydalı, ne kadar yetersiz ise o kadar vasat ve faydasız olurlar. Şunu göz ardı etmemek gerekir ki; yıkıcı unsurların önemle üzerinde durdukları ve öncelikle yararlanmak istedikleri yerler eğitim kurumlarıdır.¹⁷

Bölgede yaşayan insanlar Türkiye'nin ve Dünya'nın değişen koşullarına ayak uyduramamış ve dışarı kapalı bir toplum içerisinde kalmışlardır. Eğitimin verilememesinden ziyade algılanamaması, bölgenin doğudan gelen Fars, ve güneyden gelen Arap kültüründen etkilenmeye açık olması, arazi ve yılın büyük bir bölümünün mevsimsel olarak sert ve karlı bir yapıda olması eğitim faktöründe etkilenmeyi beraberinde getirmiştir.

Bölge arazisinin sert oluşu, insanların parçalı bir şekilde bir arada toplanması sebebiyle eğitim genelde ortak bir yere kurulan okula taşımacılık sistemiyle yapılmasıdır. Terör odaklı grupların saldırısına açık olan bu bölgelerde eğitimcinin ve öğrencinin can güvenliğini tehdit etmekte devlet kurumları olarak bu güvenliği sağlanması zaman zaman güç olmaktadır. Eğitim sisteminde planlanan gelişme aynı zamanda sosyal olarak da desteklenmesi zorunludur. Özellikle bölgenin ekonomik yetersizliği, çok çocuklu aile yapısına sahip olmaları sebebiyle aileler çocukları okula göndermektense, tarım ve hayvancılıkta işçi olarak çalıştırılmaktadır. Ayrıca bölgede istikrarlı eğitimci kadrosunun bulunmaması, öğrencilerin ilkökul ve ortaokul eğitimleri boyunca birden çok öğretmenle eğitim gördükleri için edinilen kazanımların geri dönüşü zor olmaktadır. Bölge halkının dışarı kapalı olması, sınır bölgelere yakın olması sebebiyle Türkçe eğitimde zaman zaman sorunlar yaşanmaktadır.

Psikolojik Nedenler

Kişisel beceresi, yetisi ve yeteneği az, kişisel kazanımları konusunda çalışarak değil tembellik duygusunda olan insanlar içinde buldukları toplumsal durumu, rollerini, statülerini beğenmezler. Toplumsal yapı içinde belli bir statüye ulaşamayan özellikle ergenlik dönemlerindeki genç bireyler toplumsal statü kazanmak, toplum

¹⁷ Güvenlik Başkanlığı, *Anarşi, Terör ve Uluslararası Terörizm*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2001.

içinde kendini ispatlamak gibi duygularla şiddet içerikli eylemlere yönelebilmektedirler. Bununla birlikte doyumсузлук ve hüsrán duyguları da terörizme yatkınlık eğilimini arttır.¹⁸ Bireyin varlığını bireysel olarak değilde, başka insanlara referansla açıklayan bir insanın bu referans grupları doğrultusunda karar vermeye çalışacağı, grup adına kararlar verebileceği, bireysel olarak yapamadığı eylemleri grup içinde rahatlıkla yapabileceği kanısı bulunmaktadır. Örgüte katılan bir genç ideolojiyi beğendikten sonra grup için çalışabilmekte daha sonra doyumсузлук psikolojisiyle hareket ederek grup içinde statü kazanabilmek, yükselebilmek için daha büyük eylemlere yönelebilecektir.

Doğru yöne kanalize edilememiş olan ve gençlik sorunları yaşayan bir kısım gençlerin, olumsuzluk adına kullanılabilmesi her zaman söz konusudur. PKK terör örgütüne katılanların yaş ortalamalarının düşük olması terör örgütleri tarafından gençlerin psikolojilerinin kullanıldığına işarettir.

Strateji

Strateji, ulaşılmaması gereken amaç doğrultusunda uygulanan uzun dönemli yol haritasıdır. Kelime askeri alandan ekonomik alana bir çok sektörde farklı düzeylerde kullanılmıştır.

Strateji Kavramının Tarihsel Gelişimi

Antik ve Orta Çağ Dönemlerinde Strateji Anlayışı

Bu dönemde strateji genel olarak insanlığın toplu yaşama geçişiyle beraber yavaş yavaş güvenlik ihtiyaçlarının artması dolayısıyla daha çok “savaş sanatı” konseptine bağlı olarak gelişmiş ve savaşta kullanılan taktikleri içermiştir. Bu dönemin ünlü stratejistleri olarak Herodot (M.Ö.484-425), Ksenefon’un (M.Ö.430-354) eserleri ‘savaş sanatı tarihi’ ve ‘strateji’ alanında yazılan en eski çalışmalara örnek teşkil etmektedirler. Sun Tzu da en eski teorisyenlerden kabul edilir. Sun Tzu’nun ‘strateji’ anlayışının en önemli savunucularından olan ve ‘Savaş Sanatı’ kitabını, “başarılı stratejinin en büyük el kitabı” olarak tanımlayan diğer ünlü bir askeri stratejist ise, M.Ö. 3.Yüzyılda yaşamış olan Zhuge Liang’tır. Kartacalı komutan Hannibal, Julius Ceasar da dönemin ünlü teorisyenlerindedir.

Modern Dönemde Strateji Anlayışı

19.yy’da ‘Napolyon Savaşları’ ile başladığı varsayılan Modern dönemde, strateji kavramının daha çok askeri alanda, askeri hareketlerin planlanması ve yönetilmesine

¹⁸ Mehmet Sami Denker, *Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK*, İstanbul: Boğaziçi Yayıncılık, 1997, 14.

dayanan ve esas itibariyle ‘savaş’ anlayışına ilişkin olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu dönemin ünlü stratejistleri Napolyon ve Napolyon’u Waterloo Savaşı’nda sonunu getiren Napolyon’un yorumcusu Prusyalı general Carlwon Clausewitz’dır. Dönemin ‘ilk büyük stratejisti’ olarak tanımlanan ve hatta Batı’da ‘ savaş tanrısı’ kabul edilen Napolyon sadece tarihin akışını değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda geliştirdiği ‘ savaş’ yaklaşımı ve ‘muharebeleri kullanma sanatı’ ile kendisinden sonra gelen birçok düşünürü etkilemiştir. Diğer bir teorisyen olan Prusyalı General Carl von Clausewitz(1780-1831) olmuştur. Clausewitz’in kaleme aldığı ‘Savaş Üzerine’ adlı kitap yayınladığından günümüze kadar Harp Okulları ve Savaş Akademileri’nin en temel referans kitaplarının başında yer almıştır. Clausewitz, günümüzde de strateji ve kurmay subaylık alanında halen en önemli isimlerden birisi olarak anılmaya devam etmektedir.

Soğuk Savaş Döneminde Strateji Anlayışı

Avrupalı merkezli dünya sistemi, soğuk savaş döneminde Avrupalı olmayan iki kutuplu yeni bir dünya düzenine bırakmıştır. Bu ülkelerin başını ABD ve SSCB çekmektedir. Soğuk savaş dönemi “güvenlik”ve “strateji” anlayışının hem çehresini değiştirmiş hemde kavramsal içeriğini zenginleştirmiş ve böylece söz konusu olan alanlara ilişkin politika ve yöntemlerde büyük dönüşümlere yol açmıştır.

Günümüzde Strateji Anlayışı

Tarihi süreç içerisinde savaşın doğası, yapısı, aktörleri ve icra ediliş şekli itibariyle geçirdiği evrime mevcut küresel güvenlik ortamında gelişen tehditlere bağlı olarak strateji anlayışında büyük bir değişim ve dönüşüme uğramıştır. Strateji kavramı artık devletlerden tarafından ‘Büyük Strateji’ olarak adlandırılmaya başlamış daha sonra daha da ileriye giderek ‘Ulusal Güvenlik Politikası’ olarak adlandırılmaya başlamıştır. Strateji kavramı salt anlamından çıkmış sadece askeri anlamda değil düzeni ilgilendiren her konuyu bünyesinde barındırır hale gelmiştir. Strateji anlam olarak uzun zamanlı planlanan kritik hedeflere ulaşmada yol olarak gösterilmiş devletler sorunlara tepkisel olarak değil artık daha disiplinler ve etkisini uzun süre ortadan kaldıracak şekilde bir çözüm anlayışına gitmişlerdir.

Bu bağlamda mevcut olan terör ortamıyla ülkemiz yıllardır uğraşmakta ve çok sayıda şehit vermektedir. Terör ve terörizm ile mücadelede daha etkin rol oynamak için taktik ve operasyonel boyutun ötesinde stratejik olarak olaya yaklaşmak zorunlu hale gelmiştir.

Terör Ortamına Sebep Olan Etkenlere Stratejik Yaklaşım

Coğrafi Yapıya Stratejik Yaklaşım

Bölgenin yapısının dağlık, toprakların verimsiz olması ve kontrolün güç olması bölgede bulunan terör örgütleri için barınma ve kullanmasının kaçınılmaz bir fırsatı olmuştur. Bölgede yapılan altyapı ve üstyapı çalışmaları güvenlik ve vatandaşların daha rahat bir şekilde seyahat etmesini sağlayacak şekilde olması gerekmektedir. Güvenliği sağlayan kollukların kullandığı güzergahlar güvenli aynı zamanda geleneksel dağ yolu patika kültüründen kurtarılması gerekmektedir. Mezralar arasında ulaşımın kolay ve kontrol edilebilirliğinin yüksek olması bölgesel güvenlik için önem arz etmektedir.

Bölgede diğer bir husus ise toprakların verimsizliği sebebi ile nüfusun çoğunun hayvancılıkla uğraşması ve ekili dikili arazi bulmakta zorlanmasıdır. Devlet mevcut olan toprak türüyle daha etkin nasıl tarım yapılabilir arttırılabilir verim tekniğine nasıl geçileceği hususunda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın teşvik ve eğitimleriyle bölge halkına öğretilmelidir. Zira bu teşvik ve eğitimler verilmediği sürece bölgede var olan kaçakçılık ve yasaklı madde yetiştiriciliğinin önüne geçilmesi zor olacaktır.

Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Yapıya Stratejik Yaklaşım

Bölge coğrafyası itibariyle insanlar genelde dışarıya kapalı ve iletişimini genelde toplumda var olan ağa, reis vb. unvanlara sahip kişiler aracılığı ile iletişim sağlamakta bu da bu kişilerin bölge halkı üzerinde hegomonik bir yapı sürmesine sebebiyet vermektedir.

Araziler genelde bu kişilerin elinde ve diğer bölge insanları bu kişiler için çalışmaktadır. Devletin bu tip kişilerle iletişime geçip hakkaniyetli bir şekilde bölge topraklarının nüfus üzerinde dağıtılmasını sağlanması gerekir. Aksi takdirde belirli bir ekonomik gelire sahip olmayan nüfusun terör örgütleri açısından insan kaynağı olarak kullanılabileceği unutulmamalıdır.

Çok eşlilik konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı aracılığı ile bölge nüfusuna eğitimler verilmeli ve maaş düzeyinin ailede var olan birey sayısını besleme yetersizliğine dikkat çekmesi gerekir. Özellikle çok çocuklu ailelerde ergenlik çağında bulunan bireyler için para önemli bir husus olup toplum içinde statü elde etmek ve toplumda kabul edilebilirlik aracı olarak kabul edilmektedir. Düşük gelirli, çok bireyli aileler de ergenlik çağında çocuklar terör örgütlerinin insan kaynağı için vazgeçilmez bir kaynaktır.

Eğitim Sistemine Stratejik Yaklaşım

Eğitim terör ve terörizmle mücadelenin başyapıtlarından biridir. Bilgi eğitim insanları cehaletten kurtarır ve aklını kullanma yoluna yöneltir. Ancak mevcut eğitim ortamları özellikle üniversitelerde var olan marksist düşünceli gençlik grupları burada eğitim gören gençleri etkilemektedir. Devlet var olan üniversitelerde mevcut ideolojik akımları takip etmeli ve öğrenci takibini yapmalıdır. Bölgede eğitim coğrafi yapısında etkisiyle taşımacılık sistemiyle yapılmakta ve bu da özellikle zorlu iklim şartlarında eğitimi aksatmaktadır. Devlet olabildiği kadar her mezrada okul yapmalı ve okullarda öğretmen görevlendirmelidir. Bölgede yapılan bazı öğretmenlerin terör örgütleriyle bağlantısı çıkmış bu da eğitim sisteminde risk oluşturmuştur. Buna dair tedbirler alınmalıdır.

Psikolojik Sorunlara Stratejik Yaklaşım

Bölgede var olan ekonomik yetersizlik, sosyal ve kültürel faaliyet eksiklikleri, özellikle gençlerin boş zamanlarını gerirebilecekleri yerlerin yetersizliği itibariyle terör örgütlerinin gençleri etkilemesine sebebiyet vermektedir. Toplum içinde kabul görmeyen ve sosyal statü edinemeyen ergenlik çağındaki bireyler terör örgütlerine katılmaktadır. Bireylerin özgüvenlerinin artırılması sağlanmalı bireyler gruplar adına karar verme değil kendi geleceklerini kendileri tayin edebilme düzeyine getirilmelidir.

Terörle ve terörizmle mücadele multidisipliner bir yapıdır ve devletler bu disiplinler arasından hiç birinden vazgeçme lüksü yoktur. Ülkede var olan tehdit sadece belirli bölgelerde yoğunlaşsa bile tehdit tüm bölgeler için geçerlidir. Bu sebepten dolayı uygulanan ve geliştirilen politikalar bölge bazında araştırmaların ve mevcut olan kültürel yapıya uygun olarak geliştirilmeli ve uygulanmalıdır

Sonuç

Sonuç olarak, bölgenin 21. Yüzyılın icaplarına cevap veremeyecek sosyo-kültürel yapısı, bu yapının ortaya koyduğu sorunlar ve bu sorunların bölgeyi kasıtlı olarak geri bırakıldığı izlenimi yaratmıştır.1961-1980 yılları arasındaki dönemdeki Türkiye ortamı, 1961 anayasasının özgürlükçü ortamının kötüye kullanılması sonucu gençler tam bir siyasi kutuplaşmaya gitmiş, bu siyasi kutuplaşmalar silahlı çatışmaya dönüşmüş, yasadışı örgütlerin kendi alanlarını oluşturarak kendi otoritelerini kurdukları noktasına gelmişlerdir. Bu dönemde sadece PKK terör örgütü değil ülkede var olan tüm sağ ve sol terör örgütlerine binlerce kişi kurban gitmiştir Eksik olan ve yanlış yürütülen her yanlış politika geriye dönülmez bir hasara sebep olmaktadır. Devletler ve onlar adına görev yapan kolluk kuvvetleri “Masum” ve “Terörist” ayrımını iyi yapabilmeli ve terörle mücadele konusunda mutlaka akademik olarak yetiştirilmelidir.

Kaynaklar

AKSOY, M. , *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji*, İstanbul: ALFA Yayınları, 2000.

ALPASLAN, Ş., *Hukuk ve Kriminoloji Açısından Tedhişçilik*, İstanbul: Venüs Ofset Matbaacılık, 1983.

AYDIN, A., *Kürtler, PKK ve A.Öcalan*, Ankara: Kiyap Yayınları, 1992.

BAL, İ. - ÖZEREN, S., *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*, Ankara: Usak Yayınları, 2010.

DENKER, M. S., *Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK*, İstanbul: Boğaziçi Yayıncılık, 1997.

DÖNMEZER, S., *Her Yönüyle Tedhş, Son Havadis*, 1977.

GÜRSES, E., *Ayrılkçı Terörün Anotomisi, İRA-ETA-PK*, İstanbul : Bağlam Yayıncılık,1997.

Güvenlik Başkanlığı, *Anarşi, Terör ve Uluslararası Terörizm*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2001.

KATMAN, F, - KARAMAN, İ., “Terörizmle Mücadelede Uluslararası Polis İşbirliği”, *Social Science Studies Journal*, 5, 50 (2019): 6701-6712.

KURUBAŞ, E., “Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki”, *Doğu Batı Dergisi*,(2008): 11-41.

ÖZTÜRK, O. M., *Uluslararası Terörizm Ve Dış Politika*, Ankara: Biltek Yayınları, 2002.

PAMUKOĞLU, O., *Unutulanların Dışında Yeni Bir Şey Yok*, İstanbul: HarmoniYayıncılık, 2003.

SERVIER, J., *Le Terorism*, Paris: PressesUniversitairesde France, 1979.

TACAR, P. Y., *Terör ve Demokrasi*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999.

TÜRKDOĞAN, O., *Etnik Sosyoloji*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1998.

USTA, A., ‘Etnik Şiddet Olgusu Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir Değerlendirme’,
Ankara Polis Bilimleri Dergisi, (2009): 179-200.

İnternet Kaynakları

Acikerisim.baskent.edu.tr,

<http://acikerisim.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/1554/00132.pdf?sequence=3&is>
(18.12.2019).

Gazetemanifesto, <https://gazetemanifesto.com/2016/17-ocak-2000-hizbullaha-yapilan-operasyonda-orgut-elebasi-huseyin-velioglu-olduruldu-16485/>, (15.12.2019).